

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

[Ἐκ τῶν τοῦ Gaston Tissandier].

Ἡ τυπογραφία.

¹ Ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφικῆς γραφικῆς τὴν ἀρχαιότητα ἀπὸ τῶν νωπιῶν χρόνων καὶ ἀνοίγει νέον ὄριζονα εἰς τὴν ἀνθρώπινον μεγαλοφυΐαν.

A. F. DIDOT

«Ἡ τυπογραφία, εἶπεν ὁ Λαμαρτίνος, συνδέει καὶ φέρει εἰς συνάφειαν ἄριστον καὶ ἐνδελεχτὴ τὴν σκέψιν τοῦ μεμονωμένου ἀνθρώπου μετὰ πασῶν τῶν σκέψεων τοῦ ἀοράτου κόσμου ἐν τῷ παρελθόντι, τῷ παρόντι καὶ τῷ μέλλοντι. Ἐβρέθη ὅτι οἱ σιδηρόδρομοι καὶ ὁ ἀτμὸς ἐξουδενίζουσι τὰς ἀποστάσεις, ἡμεῖς δὲ προσπιλεγόμεν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐξουδενίζει τὸν χρόνον. Δι' αὐτῆς εἰμεθα πάντες σύγχρονοι. Συνδιαλεγόμεθα μετὰ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Κικέρωνος, οἱ δὲ Ὀμηροὶ καὶ οἱ Κικέρωνες τῶν μελλόντων χρόνων θέλουσι συνδιαλέγεσθαι μεθ' ἡμῶν, ὥστε δυνάμεθα εὐλόγως νὰ εἰπώμεν ὅτι τὸ πισιστήριον εἶναι αἰσθητικῆς διανοητικῆς, ἀποκαλυφθεῖσα εἰς τὸν ἀνθρώπον παρὰ τοῦ Γουτεμβέργου, ὅσον καὶ ὕλική μηχανή, καθότι ἐξ αὐτοῦ ἐξέρχονται μὲν βεβαίως χάρτις, μελάνη, στοιχεῖα, ἀριθμοὶ, γράμματα, προσβάλλοντα τὰς ἡμετέρας αἰσθήσεις, ἀλλ' ἐξέρχεται συνάμα καὶ σκέψις, καὶ αἴσθημα, καὶ ἠθικὴ, καὶ θρησκεία, δηλαδὴ μέρος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἡ μικρογραφία καὶ ἡ γραφὴ εἶχον φθάσει εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς τελειότητος. Ὑπῆρχον βιβλοὶ γέμουσαι κοσμημάτων, ἐν οἷς τὰ χρώματα ἐναρμονίως συνεδυάζοντο, καὶ τὰ κομψὰ ἐνίοτε δὲ καὶ εὐφυῆ ζωγραφήματα περιεκόσμουσαν κείμενον ἐπιτηδεῖας ἐπὶ τῆς περγαμνῆς γεγραμμένον. Ἄλλ' ὑπῆρχον προσέτι οὐχ ἦττον ἀφθόνως καὶ παιγνιόχαρτα προερχόμενα ἐκ Βενετίας καὶ Φλωρεντίας, ὅπου εἶχον εἰσαχθῆ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως πολὺν χρόνον πρὸ τῆς παραφροσύνης τοῦ Καρόλου Ζ'. Τὰ παιγνιόχαρτα ταῦτα ἦσαν τεχνιόντως ἐξωγραφημένα ἐπὶ ἐδάφους χρυσοῦ. Αἱ εἰκόνες τοῦ βασιλέως, τῆς βασιλίσσης, τοῦ γάμου καὶ τοῦ ἄσου ἦσαν λαμπρῶς πεποικιλμέναι. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἐκράτουν εἰς τὰς γείρας ἀναλόγως τῆς περιωπῆς αὐτῶν σκῆπτρα ἢ ὅπλα ἀργυρᾶ, ἔφερον δὲ ἐνδύματα πορφυρᾶ καὶ κυανόχροα καὶ εἶχον ἀφελὲς τὸ εἶδος τῆς μορφῆς. Ἀλλὰ τὰ παιγνιόχαρτα ὡς καὶ τὰ θρησκευτικὰ βιβλία ἦσαν τὸ ἀποκλειστικὸν προνόμιον τῶν πλουσίων, οἵτινες μόνοι ἠδύνατο ν' ἀγοράσωσιν αὐτά.

Ποιοὶ οἱ καλλιτέχναι, οἵτινες πρῶτοι ἐπειράθησαν νὰ καταστήσωσιν αὐτὰ κοινὰ ἀπλοποιούντες τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν καὶ ἀφαιροῦντες τὴν πολυτέλειαν; Εἶναι ἄγνωστον. Ἀλλὰ τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι διεσπάρησαν τότε μεταξὺ τῆς μεταίης

1. Τὰ παιγνιόχαρτα ἐφημερεύθησαν κατὰ τινας πρὸς διασκέδασιν τοῦ παράφρονος βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Ζ' βασιλευσάντος 1380—1422.

τάξως καὶ τοῦ λαοῦ θρησκευτικαὶ εἰκόνες καὶ παιγνιόχαρτα, διὰ νέας τιμὰς μεθόδου χαροχθέντα ἐν μιᾷ μόνῃ μαύρῃ γραμμῇ. Αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἦσαν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἀτελεῖς καὶ ἀκομψοί, ἐνίοτε δὲ καὶ βαρβαρικά. Οὐδὲν ἦττον εἶναι ἀξίαι τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, καθόσον ὑπὸ τὴν ἀρχαϊκὴν αὐτῶν μορφήν εἰσήγετο τὸ εὖνον εἰς τὰ ἔργα τῆς διανοίας, καὶ ἡ ξυλογραφία διέδιδε τὴν τέχνην πρὶν ἢ γεννήσῃ τὴν τυπογραφίαν, ἥτις ἐμελλε νὰ διαδώσῃ τὴν ἐπιστήμην.

Τῷ ὄντι, εἰς τὴν ξυλογραφίαν ὀφείλεται ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας. Εἰς τὰς εἰκονογραφίας, αἵτινες ἀνεγλύφοντο ἐπὶ ξύλου, προσετέθη μετ' οὐ πολὺ ἐξηγηματικὴ τις φράσις, τῆς ὁποίας τὰ στοιχεῖα ἦσαν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀναγεγλυμμένα. Ταῦτα ἠδύνατο εὐκόλως νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς ἓνα Γουτεμβέργ τὴν ἰδέαν τῶν κινήτων στοιχείων.

Ὁ Γουτεμβέργ ἐγεννήθη τὸ πρῶτον ἔτος τῆς δεκάτης πέμπτης ἑκατονταετηρίδος ἐν Mayence, ἐλευθερὰ πόλις κειμένη εἰς τὰς ὄχθας τοῦ Ῥήνου. Κατὰ τὴν ἐπίσημον εἰσοδὸν τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Γ' εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ματαία τις περὶ πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς δημοσίαις τελεταῖς ἔρις διήγειρε καὶ πάλιν τὴν μεταξὺ τῶν διαφόρων κοινωτικῶν τάξεων ἔχθραν, ὃ δὲ νέος Γουτεμβέργ, ἄγων τότε τὸ δέκατον ἑνατὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐξωρίσθη καθὼ ἐυγενῆς. Περιήλθε δὲ τὰς πόλεις ἐξετάζων τὰ μνημεῖα καὶ ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐγκριτωτέρους τῶν ἀνδρῶν. Αἱ ὄχθαί τοῦ Ῥήνου, ἡ Ἑλβετία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Ὀλλανδία ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἀλληλοδιαδόχως. Ἐν τῇ γόρᾳ ταύτῃ, ἐν Harlem, εὐρισκόμενος, συνέλαβε τὸ πρῶτον τὴν ἰδέαν τῆς τυπογραφίας. Ἐπανελθὼν εἰς Στρασβούργον κατῴρωσε μετὰ πολυμήνου ἐρεῦνας νὰ κατασκευάσῃ ξύλινα στοιχεῖα καὶ νὰ συνενώσῃ αὐτὰ, συιττῶν οὕτω τὴν ἀρχὴν τῆς νέας τέχνης.

Ὁ Γουτεμβέργ, ἀναλογιζόμενος τὴν μεγίστην ἠθικὴν καὶ βιομηχανικὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου του, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ εὕρῃ βοηθοὺς ὅπως τὸν συνδράμωσιν εἰς τὰς δαπάνας, ἃς συνεπήγοντο δοκιμαὶ πολλὰ καὶ ἐπανεπιλημμένα, ἀλλ' ἐνόμισε καλὸν ν' ἀποσιωπήσῃ τὸν σκοπὸν τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀφαιρηθῇ ἀπ' αὐτοῦ ἡ δόξα. Μεταξὺ τῶν εὐγενῶν τοῦ Στρασβούργου οὐδεὶς ἠθέλησε νὰ δώσῃ αὐτῷ χεῖρα βοηθείας, καθότι ἐφρόνουν ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ τεχνίτου εἶναι αὐτόχρημα ἐξευτελισμός. Ὁ ἐφευρέτης, ἀναγκασθεὶς νὰ ἐξευτελισθῇ ὁ ἴδιος γινόμενος ἐργάτης καὶ νὰ συζῆσῃ μετὰ τοῦ λαοῦ, εἰς ὃν ἦνοιγε τὰς πύλας τοῦ βασιλείου τοῦ νοῦ, συνῆψε σύμβασιν συνεταιρισμοῦ μετὰ δύο εὐπόρῳ κατοίκων τοῦ Στρασβούργου, τοῦ Ἀνδρέα Dritzehen καὶ τοῦ Ἰωάννου Riffe bailli τοῦ Λιχτενζού, κατόπιν δὲ μετὰ τοῦ Faust χρυσοχοῦ καὶ τραπεζίτου ἐν Mayence.

Ὁ Γουτεμβέργ θέλων ν' ἀποκρύψῃ ἀπὸ τῶν

λετεν έργα αξιόλογα χρυσοχοϊκῆς, γλυπτικῆς καὶ ἀρχιτεκτονικῆς. Ὁ περιώνυμος ξυλογράφος ἦτο οὐ μόνον μέγας καλλιτέχνης, ἀλλὰ καὶ ἔξοχος πολίτης. Ἀπέθανεν ὅμως πτωχὸς καὶ ἀσθενής, ὡς μαρτυρεῖ θαυμασία ἐπιστολή, ἣν ἔγραψε περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ πρὸς τὰς ἀρχάς τῆς γενεθλίας αὐτοῦ πόλεως Νυρεμβέργης, καὶ ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὴν ἐξῆς συγκινητικωτάτην περικοπήν.

«Πρὸ δεκαεννέα ἐτῶν ἡ ἀρχοντία τῆς Βενετίας μοι ἔγραψε νὰ μεταβῶ εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην προσφέρουσα μοι μισθὸν διακοσίων δουκάτων κατ' ἔτος. Ἡ κοινότης τοῦ Ἀμβέρσου, ὅτε ἐπὶ μικρὸν διέτριψα εἰς τὰς Κάτω-Χώρας, μοι προσέφερεν ἐπίσης τριακόσια φιορίνια κατ' ἔτος καὶ ὠραίαν οἰκίαν. Εἰς ἀμποτέρως τὰς πόλεις αἱ ἐργασίαι μου θὰ ἐπληρόνοντο χωριστά. Ὅλα ταῦτα τὰ ἀπεποιήθη ἐξ ἀγάπης πρὸς τὰς ὑμετέρας εὐγενείας, πρὸς τὴν ἡμετέραν πόλιν καὶ πρὸς τὴν πατρίδα. Ἐπιπροτίμησα νὰ ζήσω πτωχὸς μᾶλλον ἢ νὰ γίνω πλούσιος καὶ μέγας εἰς ξένον τόπον».

Ἐν τῇ ἀξιοπρεπεῖ ταύτῃ ἐπιστολῇ ὁ Ἀλβέρτος Δύρρρ ζητεῖ παρὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Νυρεμβέργης νὰ δεχθῶσι παρακαταθήκην χιλίων φιορινίων, τὰ ὁποῖα ἐκ τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ εἶχεν οικονομῆσει, καὶ νὰ χορηγήσωσιν αὐτῷ τόκον πεντήκοντα φιορινίων κατ' ἔτος δι' αὐτὸν καὶ διὰ τὴν σύζυγόν του, οἵτινες ἀμφοτέροι, γράφει, «ὀσημέραι γηράσκουσι καὶ γίνονται ἀδύνατοι καὶ ἀνίκανοι». Λαμπρὰ αἰσθήματα ταπεινῆς μετριοφροσύνης καὶ εὐγενοῦς ὑπερηφανείας μαρτυροῦντα ἔξοχον χαρακτῆρα συνδυαζόμενον μετ' ἐξόχου μεγαλοφυΐας.

Ἡ πρώτη τῶν βιβλίων ἐμφάνισις κατετάραξε τοὺς ἔχθρους τοῦ φωτὸς, ὥστε ἡ ἱστορία τῶν πρώτων τυπογράφων οὐδὲν ἄλλο περιέχει πολλάκις ἢ καταδρομάς, καθότι πᾶσα τῆς ἀνθρωπότητος πρόοδος διὰ συμφορῶν καὶ θαυμάτων ἐξαγοράζεται.

Ἐν ἔτει 1490 ὁ Alde Manuce ἵδρυσεν ἐν Βενετία τὸ περίφημον αὐτοῦ τυπογραφεῖον, ὅπερ ἐπὶ τόσον χρόνον πατροπαράδοτως εἰργάσθη καὶ ἐτύπωσε πλεῖστα βιβλία μεγίστης ἀξίας. Ἡ οἰκογένεια τῶν Ἀλδων ὑπῆρξεν ἐν Ἰταλίᾳ ὅ,τι ἡ οἰκογένεια τῶν Estienne ἐν Γαλλίᾳ. Εἰς ἀμφοτέρας, ἐκθύμως ἀγωνισθείσας ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, οφείλεται γενικὴ εὐγνωμοσύνη.

Ὁ Alde Manuce, καίτοι ὁ πόλεμος ἐδήρυν τὴν Ἰταλίαν καὶ μυρία περιεκύκλουν αὐτὸν δυσχέρεια καὶ συμφοραὶ, ἐτύπου βιβλία ὠφέλιμα, καὶ προσεπάθει μετ' ἀξιοθαυμάστου ἐπιμονῆς, νὰ βοηθῇ τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν. «Ἄμωσα, λέγει ἐν τινι προοιμίῳ τῶν βιβλίων του, νὰ καταναλώσω τὸν βίον μου πρὸς κοινὸν ὄφελος, μάρτυς μου δὲ ὁ Θεὸς ὅτι τοιοῦτος εἶναι ὁ διακαὴς μου πόθος. Προετίμησα βίον ἐργατικὸν καὶ πολυτάραχον μᾶλλον ἢ βίον εἰρηνικόν. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη πρὸς ἀπολαυτὴν ἡδονῶν ἀναξίαν γενναίας ψυχῆς, ἀλλὰ πρὸς ἐκτέλεσιν καλῶν ἔργων. Ἀφήσωμεν εἰς

τὰ κτήνη τὴν τοιαύτην ὑπαρξίν. Ὁ Κάτων εἶπεν ὅτι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζει πρὸς τὸν σίδηρον, ὅστις διηνεκῶς μὲν χρώμενος λάμπει, ἐν ἀχρηστίᾳ δὲ μένων σκωριάζει». Τοιαῦτα τὰ ἐμφοροῦντα τὸν γενναϊόφρονα τοῦτον ἄνδρα αἰσθήματα. Ἐν ἔτει 1495 ὁ Alde ἐτύπωσε τὰ συγγράμματα τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Θεοκρίτου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, τὸ δ' ἐπόμενον ἔτος ἐδημοσίευσεν τὸ «Thesaurus cornucopiae», συλλογὴν Ἑλλήνων γραμματικῶν ἀνεκδότων.

Εἰσβαλόντος τοῦ Καρόλου Η' εἰς Ἰταλίαν, ὁ Alde ἔγραψεν ἐν τινι προοιμίῳ «Δυσκολωτάτη εἶναι ἡ ἀκριβὴς ἐκτύπωσις τῶν Λατίνων συγγραφέων, δυσκολωτέρα δ' ἔτι ἡ τῶν Ἑλλήνων, πολεπονωτάτη δὲ ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἔργα ἐπιμέλεια ἐν καιρῷ δυτγερσεστάτῳ, καθ' ὃν τὰ ὅπλα μᾶλλον ἢ τὰ βιβλία εἶναι ἐν χρήσει. Ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὸ ἔργον τοῦτο, δύναμαι νὰ βεβαιώσω ἐνόρκως, ὅτι πρὸ ἐπτὰ ἡδὲ ἐτῶν οὐδὲ μίαν ὥραν ἀπέηλασα ἡσύχου ἀναπαύσεως».

Τῷ 1497 ὁ Alde ἐπεράτωσε τὴν τύπωσιν τῶν ἀπάντων τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀπεφάσισε δὲ νὰ δημοσιεύσῃ μετὰ μικρὸν τὰ συγγράμματα τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἱπποκράτους καὶ τοῦ Γαληνοῦ. «Ἐὰν ζήσω, ἔλθε κατατὴν ἐποχὴν ἐκείνην, θὰ προσπαθῆσω νὰ μὴ παύσω παρέχων εἰς τοὺς συγγρόβους μου καλὰ φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ βιβλία». Ὁ Alde Manuce ἐξεπλήρωσε τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐπὶ ὁκτώ δὲ συνεχῆ ἔτη ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν ἀρίστων τῆς ἀρχαιότητος ἔργων.

Τῷ 1506 αἱ ἐργασίαι τοῦ τυπογραφείου διεκόπησαν ἐντελῶς ἕνεκα τοῦ πολέμου. Ὁ Λουδοβίκος Β' κληρονόμος τῶν ἀξιώσεων τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Γαλλίας ἐπὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως¹, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Φερδινάνδου τοῦ Καθολικοῦ βασιλέως τῆς Ἰσπανίας, ὅπως ἐξώσῃ τὸν Φρειδερίκον Γ', ἐκυρίευσεν τὴν Γένουαν καὶ ἐταπεινώσε τὴν Βενετίαν. Ὁ Alde ἔβριεν καὶ αὐτὸς θῦμα τῶν δεινῶν, ἀ συνεπάγεται ὁ πόλεμος. Στερηθεὶς τὴν ἰδιοκτησίαν του, κατέτριψε χρόνον πολὺν προσπαθῶν ν' ἀνακτήσῃ αὐτήν. Ἐπανερχόμενος ἐκ Μεδιολάνων συνελήφθη αἴφνης ἄνευ τινὸς αἰτίας, ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ δουκὸς τῆς Μαντούας, οἵτινες τὸν ἐφυλάκισαν δεσμύσαντες αὐτὸν ὡς κακοῦργον.

Ἡ στυγερά αὕτη ἐπίθεσις κατ' ἀνδρὸς, ὅστις διὰ τῆς ἐντίμου αὐτοῦ ἐργασίας ἐτίμα τὴν ἐποχὴν αὐτοῦ, ἐκίνησε γενικὴν ἀγανάκτησιν. Κατ' αἴτησιν τῶν φίλων του ὁ Alde ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἀλλὰ πτωχὸς καὶ ἄνευ πόρων ζωῆς. Διὰ τῆς καρτερίας αὐτοῦ ὅμως καὶ τῆς δραστηριότητος συνέστησε καὶ πάλιν τὸ τυπογραφεῖόν του. Ἀπὸ τοῦ 1507 μέχρι τοῦ 1513 ἐδημοσίευσεν τὰς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου, ἔκδοσιν

1. Τὸ ὅποιον εἶχε κατακτήσει κατὰ τὸ 1266 ὁ Charles d' Anjou, ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Λουδοβίκου Θ'.

τῶν νομικῶν, ἐξηγεῖ δὲ ὁ ἴδιος τὴν αἰτίαν τοῦ πρὸς τὰς περιηγήσεις ἔρωτος αὐτοῦ.

«Φυσικὸν μοι εἶναι νὰ μανθάνω πάντοτε, ἐὰν δὲ τυχὸν συμβῆ νὰ διέλθω ἡμέρας τινὰς εἰς μέρος τι χωρὶς νὰ μάθω τίποτε, πρέπει εὐθὺς νὰ μετατοπισθῶ».

Ἡ εὐφυΐα τοῦ Δολέτ, ἡ χάρις αὐτοῦ καὶ ἡ τοῦ λόγου γοητεία, κατέβλεψαν τοὺς μαθητὰς, οἵτινες τὸν ἐξέλεξαν ὡς ῥήτορα. Ὁ Δολέτ ἐξεφώνησε λόγον ἐν ᾧ εὐτόλμως ἐστηλίτευσε τὴν ἀπόφασιν τοῦ παρλαμέντου¹ τῆς Τολώσης, ἀπαγορεύσαντος τοὺς συνεταιρισμοὺς μεταξὺ μαθητῶν. Ἡ τολμηρὰ αὕτη πράξις ἐτιμωρήθη διὰ τῆς εἰρκτῆς, ἐκ τῆς ὁποίας ἐξῆλθε τῇ προστασίᾳ τοῦ ἐπισκόπου τοῦ Rieux Ἰωάννου Dupin. Ἡ πρὸς τὸν Δολέτ ἐπιδειχθεῖσα αὐστηρότης κατέστησεν αὐτὸν δημοφιλέστατον, ἀλλ' ἐνῶ ἐπευφημεῖτο ὑπὸ τῶν μὲν, προσεκάλεσε παρὰ τῶν δὲ θύελλαν ἀντεγκλήσεων. Ἡ συκοφαντία πανταχόθεν τὸν προσέβαλεν ἐξυβρίζουσα καὶ κακολογοῦσα αὐτόν. Ἡμέραν τινὰ οἱ ἐχθροὶ τοῦ περιήγαγον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Τολώσης ἀμαζαν φέρουσαν χοῖρον ἔχοντα γεγραμμένον ἐπὶ τῆς ῥάχης αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ Στεφάνου Δολέτ.

Ὁ νέος καὶ ὀρηκτικὸς συγγραφεὺς ἡμύνατο μετ' εὐφυΐας καὶ δεινότητος, οὐδ' ἀπεσιώπη τὴν γνώμην αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξετόξευσε κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εὐθυβόλα βέλη. Τὸ παρλαμέντον τῆς Τολώσης κατεδίδαξεν αὐτὸν εἰς ἑξορίαν.

Ὁ Δολέτ ἀπεσύρθη εἰς Λυὼν, ὅπου ἐτύπωσε τὰ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν σχόλια αὐτοῦ «μέγα ἔργον, λέγει ὁ Firmin Didot, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἐθυσίασεν ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας του τὴν ἡσυχίαν αὐτοῦ, τὴν νεότητά, τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν ὑγείαν». Ὁ συγγραφεὺς ἀνέθηκε τὸ βιβλίον τοῦτο εἰς τὸν Φραγκίσκου Α', ὃν ἐγνώρισεν εἰς Moulins. Ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας τὸν ἐπροστάτευσε καὶ τῷ ἐχορήγησε τὸ πρόνομιον «νὰ δύναται νὰ τυπῶν πάντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντα καὶ μεταφρασθέντα βιβλία».

Πλὴν νέον συμβῆν διήγειρε καὶ πάλιν κατ' αὐτοῦ τοὺς ἐχθροὺς του. Ἐν Τολώσῃ ἦδη εἶχον μισθώσει δολοφόνους κατὰ τοῦ Dolet. Αἱ ἀνανδροὶ αὗται ἀπόπειραι ἐπανελήφθησαν ὑπὸ τινος Καμπανίνου, ὅστις ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ ξιφήρης. Ὁ Δολέτ ἀμυνόμενος ἐφόνευσε τὸν Καμπανίνον καὶ κατὰ συνέπειαν ἐφυλακίσθη, καίτοι προφέρων πρὸς δικαιολογίαν, ὅτι εἶχεν εὐρεθῆ εἰς θέσιν νομίμου ἀμύνης. Μόνη ἡ ἐπέμβασις τοῦ Βασιλέως ἠδυνήθη νὰ τὸν σώσῃ καὶ πάλιν.

Ὁ Στέφανος Dolet θέλων νὰ φανῆ ἄξιος τῆς

¹ Τὰ ἐπὶ τῆς ἀρχαίας γαλλικῆς μοναρχίας parlements ἦσαν ἀνώτατα δικαστήρια, ἀπονέμοντα ἀνεκκλητῶς τὴν δικαιοσύνην ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως. Τοιαῦτα parlements ὑπῆρχον ἐν ταῖς κυριωτέραις πόλεσι τῆς Γαλλίας, ἰδρυθέντα, ὡς λέγεται, ὑπὸ Λουδοβίκου Θ'. Κατηργήθησαν ὑπὸ τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως τὴν 7 Σεπτεμβρίου 1790.

προστασίας τοῦ Φραγκίσκου Α' ἀπεφάσισε τότε νὰ γίνῃ τυπογράφος. «Θὰ αὐξήσω, εἶπε, πάσαις δυνάμεισι τὰ φιλολογικὰ πλοῦτη, θὰ προσελκύσω τὰς ἱερὰς σιαγὰς τῶν ἀρχαίων διὰ τῆς εὐσυνειδήτου τυπώσεως τῶν συγγραφῶν αὐτῶν, θὰ παρήσχω τὴν ἐργασίαν μου καὶ τὴν βιομηχανίαν μου εἰς τοὺς συγχρόνους συγγραφεῖς, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας μὲν θὰ δέχωμαι τὰ ἀριστουργήματα, θ' ἀποκορύψω δὲ ἀπειναντίας τὰ κακὰ βιβλία ποταπῶν τινῶν συγγραφέων, οἵτινες κατασχύνουσι τὴν ἐποχὴν αὐτῶν».

Ὁ νέος τυπογράφος ἐκπληρῶν τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ ἐξέδωκε βιβλία ἄξια λόγου τὴν Χειρογρηκὴν τοῦ Παύλου Αἰγινήτου, τὰς μικροτέρας συγγραφὰς τοῦ Γαληνοῦ, τὰ συγγράμματα τοῦ Clément Marot¹, τοὺς Διαλόγους τοῦ Πλάτωνος, μετ' ὧν ὁ ἐκδότης ἐδημοσίευσεν εὐφραδὰς ὁμοιοκατάληκτον προοίμιον ἀρχόμενον διὰ τοῦ ἐξῆς στίχου

C'est assez vescu en ténèbres!

Ἄρκει πλέον ἢ ἐν τῷ σκότει ζῶη!

Τὰ βιβλία ταῦτα φέρουσιν ὡς σῆμα πέλεκυν, τὸν ὁποῖον κρατεῖ χεὶρ ἐκ νεφελῶν ἐξερχομένη καὶ ἀπειλοῦσα τὸν κορυμνὸν πολυκλάδου δένδρου. Τὸ συμβολικὸν τοῦτο ζωγράφημα συμπληροῦται ἐν τοῖς γαλλικοῖς βιβλίοις διὰ τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς: Προφύλαξόν με, Κύριε, ἀπὸ τῆς συκοφαντίας τῶν ἀνθρώπων.

Ὁ Δολέτ εἰργάζετο ἀνευδότης ἐν τῷ τυπογραφείῳ αὐτοῦ, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ του δὲν ἔπαυον κατατρέχοντες αὐτόν. Τῷ 1542 ἐφυλακίσθη ὡς δημοσιεύσας αἰρετικὰ βιβλία, μετὰ δεκαπέντε δὲ μηνῶν κἀλευρέζην ἐν τῇ Conciergerie ἀπελύθη καὶ πάλιν, ἔνεκα τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας τοῦ βασιλέως.

Τὴν 14 Φεβρουαρίου 1543 τὸ παρλαμέντον τῶν Παρισίων διέταξε νὰ καῶσι δεκαπέντε συγγράμματα γραφέντα ἢ τυπωθέντα ὑπὸ τοῦ Δολέτ «ὡς περιέχοντα δόγματα μισαρά, βλαβερὰ καὶ αἰρετικὰ». Ἡ σύνεσις συνεβούλευσεν εἰς τὸν Δολέτ νὰ φύγῃ ὡς ὁ Ροβέρτος Estienne, ἀλλ' ἡ φιλοπατρία καὶ ἡ συνείδησις τῆς ἰδίας ἀθωότητος τὸν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τῆς ἀποδημίας. Ὁ Στέφανος Δολέτ ἀδικαίεπτως κατατρεχόμενος, διὰ σκωμμάτων ἡμύνατο καὶ δι' εὐφυῶς εἰρωνείας ἐξεδικεῖτο. Πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν βασιλίτισσαν τῆς Ναβάρας ἔγραφεν ἐπιστολάς, ἐν αἷς ἐμυκτήριζε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ. Τὸ μῖσος, τὸ ὁποῖον ἐκίνει οὕτω ὁ γενναῖος ἀνὴρ, ὑπερέβη πᾶν ὄριον. Ἐν τινι μεταφράσει αὐτοῦ τοῦ Ἀξιοῦχοῦ τοῦ Πλάτωνος ὑπῆρχεν ἡ ἐξῆς φράσις, τὴν ὁποίαν λέγει ὁ Σωκράτης: «Μετὰ τὸν θάνατόν σου δὲν θὰ ἦσαι πλέον τίποτε».

Τὴν 4 Νοεμβρίου 1544 συνελθούσα ἡ θεολογικὴ σχολὴ τῶν Παρισίων, ἔκρινε τὸ χωρίον τοῦτο αἰρετικὸν καὶ σύμφωνον πρὸς τὸ πνεῦμα τῶν Σα-

¹ Γάλλου ποιητῆς 1495—1544.